HRVATSKA PUČKA CRKVENA POPIJEVKA.

MILAN ZJALIĆ.

Preštampano iz „Samoborskog Lista".

U Samoboru 1918.
Tiskara Slavka Šeka.

HRVATSKA PUČKA CRKVENA POPIJEVKA.

MILAN ZJALIĆ.

Preštampano iz „Samoborskog Lista“.

U Samoboru 1918.
Tiskara Slavka Šeka.

Ova raspravica štampana je u »Samoborskom Listu«. Izdajem ju posebice otisnutu. Želim pobuditi u hrvatskoj javnosti zanimanje za našu pučku crkvenu popijevku. Hoću ovim recima upozoriti na nastojanje hrvatskog cecilijanstva, kojemu je jedna od glavnih zadaća: preporoditi i gojiti pučku crkvenu popijevku u duhu crkvenom i narodnom.

Kako je ta popijevka jedna grana naše hrvatske kulture, to će zanimati za cijelo svakog naobraženog Hrvata.

Pisac.

Papa Pijo X. izdao je 22. studenoga 1903. «Motu proprio«, koji se smatra juridičkim zakonikom za crkvenu glazbu katoličke crkve. Prema tomu zakoniku spadaju medju vrste crkvene glazbe: 1. gregorijanski koral; 2. klasična vokalna polifonija; 3. moderna glazba po uzoru i stilu klasične polifonije.

Pučka crkvena popijevka u strogom smislu ne može se ubrajati u crkvenu glazbu, jer ne rabi liturgični tekst i jezik, koji je za katoličku crkvu, uz neke iznimke, latinski. No pučka popijevka stekla si je već pravo u crkvi, ona u mnogim slučajevima nadomješta pravu crkvenu glazbu, zato se smatra i nju nekom vrstom crkvene glazbe.

Pučka crkvena popijevka jest ono pjevanje, što ga pjeva puk u svom narodnom jeziku kod službe Božje i drugih svetih čina.

Glazbeni učenjak dr. Petar Wagner govoreć o pučkoj crkvenoj pjesmi (Cäcilia-Breslau) ubraja ju više u duhovnu ili nabožnu glazbu. On naime strogo luči crkvenu glazbu od duhovne pa veli: «Crkvena je glazba liturgična, ona je sastavni dio bogoslužja, mora se dakle podvrgavati zakonima i duhu liturgije. Duhovna je glazba slobodnija.

Ona treba samo općenite nabožne misli zaodjeti u lijepo umjetničko ruho i pri tom se može služiti sredstvima i svjetovne glazbe. Ona se očituje u pjevanju pobožnih pjesama mladeži i puka. Svaki narod imade pravo u svojem jeziku izražavati svoja nabožna čuvstva, svojim jezikom Boga slaviti.»

Ovo se mnijenje učenog profesora freiburškog slaže s propisima crkve. Pučko pjevanje u narodnom jeziku nije liturgično pjevanje. Crkva mu pripušta mjesto u svetištu, samo traži, da bude crkve dostojno. Ta i to pjevanje kadro je iskazivati štovanje Bogu i svetima, i ono je podesno izrazivati religijska čuvstva, poticati vjernike na pobožnost, a to je općenita svrha crkvene glazbe.

Liturgijski jezik katoličke crkve jest latinski. Gdje je crkva dozvolila iznimku, dala povlasticu-narodnu liturgiju n. pr. nama Hrvatima u nekim dijelovima Hrvatske staro slovjensku, tu je onda pjevanje u starom slovjenskom jeziku liturgično pjevanje.

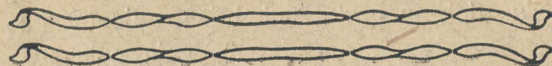
Uvažiti treba ovo. Crkva ne brani pjevanja u narodnom jeziku kod tihe sv. mise, kod večernjica, procesija, prije i poslije propovijedi, dakle kod mnogih sv. čina. Ona traži samo kod pjevane sv. mise liturgični jezik i potpuni liturgijski tekst. Pa i tu dozvoljava (spomenuti Motu proprio) poslije «Benedictus« (poslije Podizanja) pjesmicu u čast presv. olt. sakramentu i nakon otpjevanog propisanog «offertorija» takodjer pjesmicu u narodnom jeziku, samo traži, da budu riječi tih pjesmica **od crkve odobrene.**

Kako se vidi crkva ne isključuje narodni pjev iz bogoslužja. Ni odredbe pape Pija X. u «Motu proprio» nijesu nove, one samo opetuju starije zakone.

To su eto crkvene odredbe, no radi nepoznavanja latinskog jezika, radi nestašice pjevačkih sila i crkvenih zborova, napose u selima i manjim mjestima, radi nacijonalnog osjećanja mnogi biskupi u katoličkoj crkvi, pa i naši hrvatski, toleriraju i kod pjevane sv. mise pjevanje u narodnom jeziku. Ta baš kod nas Hrvata izuzev stolnih crkvi, gdjekojeg samostana i koje gradske crkve, pučka crkvena pjesma jedina je vrsta crkvene glazbe, koja se u crkvi i čuje. Samo kad bi ta bila uvijek crkvenog duha i narodnog karaktera!

Nakon ovih općenitih principa možemo preći sad na historijski razvitak naše crkvene pjesme.

I.

Pučku crkvenu popijevku imade svaki narod od davnine, jer to pravo, slaviti Boga u svom jeziku, svaki si je narod izvojštio. Obično se tvrdi, da je pučka crkvena pjesma djelo reformacije, no to je sasvim krivo mišljenje. Mnogi glazbeni učenjaci tvrde, da već koral t. j. jednoglasno pjevanje kršćanske crkve iz prvih vijekova imade svoj izvor u narodnoj pjesmi grčkoj i drugih naroda. Davno prije Lutera imali su pojedini kršćanski narodi svojih crkvenih pjesama, pa i mi Hrvati kako će se poslije viditi. Reformatori su mnoge crkvene pjesme prekrojili prema svojoj nauci i uvrstili ih u svoje pjesmarice. Te pučke crkvene pjesme znatno su pripomogle širenju reformacije, zato su reformatori (protestanti) i kod Nijemaca i kod drugih naroda uz bogoslovne spise izdavali i crkvene pjesme. Slovenci su već g. 1550. s prvom slovenskom knjigom Trubarovim «Catechismusom» dobili 6 pjesama a nekoliko godina kasnije i slovensku crkvenu pjesmaricu, koja je doživjela više izdanja. (Janko Barle: Sv. Cecilija **1915**. Crkvene pjesme O. N. Krajačevića.)

Figuralna i instrumentalna glazba u 18. **stoljeću potisnula je katoličku crkvenu popi-**

jevku, dok su protestanti brižno njegovali i čuvali svoje crkvene pjesme, koje oni zovu «k o r a l i».

Kako je poznato i kod nas Hrvata kušalo se širiti protestantizam, ali uz neznatne uspjehe, trud je ostao jalov. Dali su reformatori upotrijebili postojeće koje naše pučke crkvene pjesme te ih prekrojili za propagandu svoje nauke ili su nam rivali njemačke pjesme, nije nam poznato.

Da je hrvatski narod imao rano crkvenih pjesama, to je izvan svake sumnje, jer Hrvat ne može biti bez pjesme. Do najnovijeg vremena povijest je naše crkvene pjesme bila još sasma neistražena. Glazbena smotra «Sv. Cecilija» (pokrenuo ju pisac sa par glazbenika u Zagrebu 1907) počela je otkrivati tu granu naše kulture. Janku B a r l e u, sadanjem uredniku «Sv. Cecilije» pripada u tom pogledu najveća zasluga. On se dao na taj posao, da iznese na svjetlo stare naše hrvatske pučke crkvene pjesme držeći sasvim ispravno, da će se samo na tom temelju moći provesti reforma naše crkvene popijevke.

Sve do nedavna držali smo, da je najstarije vrelo naše hrvatske crkvene popijevke kantual zvan «Cithara octochorda« iz godine 1757. Kad tamo J. Barle, R. Strohal, dr. J. Mantuani nadjoše još starijih vrela. Dapače Barle pronašao je, da je «Cithara« iz god. 1757. već treće izdanje dok prvo potiče iz god. 1701., a drugo iz g. 1723.

Rudolf S t r o h a l, revni istraživaoc naše glagolske literature, pronašao je u starim hrvatskim glagolskim rukopisima od 14.—18. stoljeća više hrvatskih crkvenih pjesama. Strohal je izdao: *„Zbirku starih hrvatskih crkvenih pjesama"*. (Zagreb god. 1916. 64 stranice). To su stare naše popijevke, koje su se pjevale po hrvatskim crkvama u senjsko-modruškoj biskupiji zatim po istarskim i dalmatinskim biskupijama a djelomice i u zagrebačkoj nadbiskupiji, osobito u karlovačkom kraju. Pjesmarica ta sadržaje samo tekstove pjesama, napjevi nijesu pobilježeni. Napjevi su sadržani ponešto u tradiciji po Dalmaciji i otocima. O napjevima tiju pjesama pisao je Josip V a j s, umni češki svećenik, koji se bavio našom glagolskom knjigom. («Starine« Jugoslavenske akademije u Zagrebu i u Jagićevom «Arhivu».) O najstarijoj poznatoj hrvatskoj crkvenoj pjesmi božićnoj iz g. 1320. i o trim uskrsnim iz god. 1492. pisao je R. Strohal napose u «Sv. Ceciliji« 1916. str. 33, i 65.

Kako je božićna pjesma iz g. 1320., što ju je našao R. Strohal u zborniku glagolskom naše akademije, n a j s t a r i j i s a č u v a n i p j e s n i č k i s p o m e n i k h r v a t s k e k n j i g e, što je do sada nadjen, to ću tu pjesmu navesti. («Sv. Cecilija 1916. str. 34.)

Bog se rodi v Vitliomi,
Devju silu tagda slomi
Gradu ime tako biše,
Kako boži prorok piše.
Tu pastiri blizu stahu
Pri ovčicah i ne spahu.

Svitlost bože na nih pride,
Pred kov noćna t'ma otide.
Anjeli se čudovahu
Glasom k bogu vsi vapehu
Množanstvo anjel tu viehu
Slavu božiju ki poehu.
Edan anjel do nih teče
I prišad im tako reče:
«E vam danas radost pravlju
I na put vas e nastavlju,
Spasitel se rodi danas,
Ki e prišal z neba za nas,
Ne kasnite dulgo stati,
Oćete ga blizu naiti
Povit leži v' Vitliomi
U eslceh v tuem domi.»
Kad pastiri to slišaše,
Duhom svetim se važgaše,
Ter se na vkup zgovoriše
Ednim glasom vsi rekoše:
«Potacimo v Vitliomu,
Potacimo k božju domu,
Pogledajmo bože grada,
Pozdravimo boga mlada!
Oni tamo skoro takše
I naidoše čudo vekše,
Diva sina povieše,
Ki vsim svitom obladaše,
Travici mu prostiraše,
Bog v eslceh počivaše.
Mladenac e slai meda
Ki na pravih sladko gleda.
Volak zimu otgonaše,
Oslak mu se poklanaše.

Skoti boga znahu tada
A grišnik ga ne zna sada,
Pastiri se povratiše
Glasom boga pohvališe.
Slavu božju ku vidiše,
I druzim ju navistiše.
O Isuse, boži sinu,
Slava budi tebi vinu!
Sinu boži budi hvalen,
V vse veki vekom, Amen!

Strohal drži, da je ta pjesma nastala u području senjsko-modruške biskupije, možda u Vinodolu, jer ima osebina starog vinodolskog narječja.

Dr. Josip Mantuani, ravnatelj zem. muzeja u Ljubljani i glazbeni historik slovenski, našao je u Beču prigodom glazbene izložbe g. 1892. *„Hrvatsku crkvenu pjesmaricu“* iz g. 1635. od Atanazija Georgicea. U «Sv. Ceciliji» 1915. svezak IV., V., VI. napisao je Mantuani raspravu o tom djelu. Naslov je pjesmarici ovaj: *«Pismi za naypoglavitiye, naysvetiye i nayvesellye dni svega godischia sloxene i kako se u organe s yednim glasom mogu spivati napravgline po Atanasiu Georgiceu u Beču. Iz Pritiskopisa Matea Formike. Lito gospodina našega Isukarsta 1635.*

A. Georgiceo (Georgičević) umro je oko g. 1640. Bio je član ugledne porodice iz Dalmacije, valjda Splićanin. Posjedovao je veliko znanje i spremu, pa ga je car Ferdinand II. imenovao svojim savjetnikom i povjeravao mu razne misije i poslanstva. Darovao mu je

zato imanje Svarča kod Karlovca. Georgiceo bavio se literaturom, pa je izdao par knjižica duhovnog sadržaja. Poezija mu je slaba, proza bolja, kako tvrde naši literarni historici. U pjesmarici nalazi se ne samo tekst pjesama već i napjevi, po tom je Georgiceo bio i skladatelj.

Dr. Mantuani donosi u »Sv. Ceciliji« i napjeve iz te pjesmarice i to: za Advent, Božić, Uskrs, Spasovo, Duhove, Tijelovo, Sve Svete po jednu a u čast Mariji 4 pjesme. U spomenutoj raspravi ocjenjujuć rad Georgiceov veli dr. Mantuani: »Georgiceo pruža nam u svojim pjesmama glazbu na tudjoj, talijanskoj podlozi, no ipak je kušao pogoditi popularni (pučki) ton. Posvema mu to nije uspjelo, a nije ni začudno. Uzgoj, koji je nazrijevao u starim klasicima s njegovom matematičnom umjerenosti, uzor svega umjetničkog rada i stvaranja, odviše je uplivisao i na našeg Georgicea. Narodno pjevanje bilo je izobraženim one dobe gotovo barbarstvo. Upravo to je prouzročilo, da smo izgubili iz naše narodne jugoslavenske glazbene riznice mnogo pjesama i napjeva. Tim je on zaslužniji, što je unatoč tomu išao za tim, da se sa svojim napjevima približi pučkom čuvstvovanju. Upravo zato način umjetnog skladanja po načelima 17. vijeka ne može umanjiti velikih zasluga našega Georgicea. Valja pomisliti, da mu je bila prema tadanjim prilikama druga svrha: on je imao svojim zemljacima dati dogmatično pravilne pjesme, da ih pjevaju kod službe Božje i razmatraju istine, koje je

odredila sv. crkva za dotični blagdan. Pa kako bi u tekstu željeli ovdje ondje većeg poleta, tako zaostaje i glazba u prostonarodnim oblicima te se nehotice odijeva u izobražene forme, pošto je i tekst izvirao iz učenosti» — Tako dr. Mantuani o Georgiceovim pjesmama. Glazbeni prilog »Sv. Cecilije« god. 1915. i 1916. donesao je 2 pjesme Georgiceove i to: »Kraljice nebeska» i »Majko naša« po harmonizaciji dr. Mantuanija.

Daljnje vrelo za povijest naše hrvatske pučke crkvene popijevke jesu pjesme O. Nikole K r a j a č e v i ć a. Janko Barle našao je u knjižnici naše akademije djelce: *„Molitvene knysicze“*, koje je štampano u Požunu g. 1640. Prikaz toga djelca iznosi Barle u »Sv. Ceciliji« 1915. u 1. i 2. svesku. To je molitvenik, koga je sastavio Isusovac O. Nikola Krajačević. Taj je Krajačević bio najprije svjetovni svećenik, kasnije kanonik zagrebački, napokon je otišao u isusovački red. Umro je u Zagrebu 1653.

U predgovoru molitvenika kaže Krajačević, da se dao na pjevanje nabožnih pjesama, da iskorijeni u hrvatskom narodu razne pučke ljubavne pjesme — pogane, lotrene, nečiste kako on to kaže. Većina je tih pjesama, ponovno štampana u »Szveti evangeliomi«, što je dao tiskati u Grazu 1651. zagrebački biskup Petar Petretić.

Dakako u obim knjižicama nalaze se samo tekstovi pjesama, napjevi ne.

Nakon potanje analize tiju pjesama tvrdi Barle: 1. sve pjesme nijesu od Krajačevića,

osobito ne božićne; 2. pjesme su slabe pjesničke vrijednosti, većim su dijelom prijevod latinskih; 3. Krajačević je malo odviše rigorozan držeći narodne pjesme za pogane, lotrene i nečiste i hoteći iskorijeniti te pjesme, pa narodu narinuti da i izvan crkve pjeva nabožne pjesme; 4. Krajačević je jednostavno narodnim napjevima podmetnuo tekst nabožnog sadržaja a to je baš zlo, jer crkvena glazba treba da se kloni svega onog što je svjetovno. Nakon što je nadjena «Pavlinska pjesmarica« iz g. 1644., znade se i za napjeve tih pjesama.

Ovo su eto prvi spomenici i najstarija vrela za našu hrvatsku pučku crkvenu popijevku. Ti spomenici dokazuju, da smo Hrvati i u doba onih silnih ratova bavili se kulturnim radom. Iz njih se vidi, da smo i u pogledu glazbe, naročito crkvene, bili u kolu ostalih prosvjetljenih naroda Europe. Ako i nemaju te stvari osobite glazbene vrijednosti, ipak su spomena vrijedne, dokaz su našeg rada, naše kulture.

Daleko važnije vrelo za našu crkvenu pjesmu pjesmu jest *„Pavlinska pjesmarica iz g. 1644.“*. Janko Barle našao je tu rukopisnu knjižicu u našoj sveučilišnoj biblioteci i napisao o njoj oveću raspravu u «Sv. Ceciliji» god. 1916. svezak I.—VI. i g. 1917. svezak I.—VI. Rasprava je otisnuta i u posebnoj knjižici 1913. (39 štampanih stranica.)

Barle je pjesmaricu kritički prikazao. Analizirao je i donesao sve tekstove i napjeve svih hrvatskih pjesama prema modernim no-

tama. Neću ovdje pobliže govoriti o toj pjesmarici. Koga zanima stvar potanje, neka si pročita spomenutu raspravu. Napomenut ću samo glavnije stvari.

Barle tvrdi da je pisar te pjesmarice bio glazben čovjek, jer je korektno pisao koralne note. Sam valjda nije skladao te napjeve, već je iz raznih kantuala prikupio pjesme, koje su se onda pjevale po pavlinskim samostanima a i drugim crkvama naše domovine. Bit će da je rabio i starije zbirke. Rukopis je pisan u užoj Hrvatskoj, u jednom pavlinskom samostanu, valjda u Lepoglavi. Ova pjesmarica dokazuje, da je postojao vez i u crkvenoj pjesmi izmedju naše domovine i srednje Evrope, ponajpače Njemačke. Ima ovdje pjesama, koje su i po tekstu i napjevu uzete iz sredovječne himnologije. To im ne umanjuje vrijednost, već naprotiv dokazuje, da smo i u ono burno vrijeme ratova bavili se kulturnim radom i budno pratili savremene tečevine drugih naroda. Još je jedna vrijednost ove pjesmarice a to je ta, što su pjesme u njoj ritmizovane, dok u «Cithari« nijesu. Vrijednost je dakle ove pjesmarice velika.

Barle je objelodanio 42 pjesme. Svaku analizira i isporedjuje sa «Citharom«. 15 je pjesama bez napjeva, 12 ih je uzeto iz sredovječne latinske himnologije, 21 se nalazi u sva tri izdanja «Cithare» a 23 se nalaze prvi put u ovoj pjesmarici. I u ovoj pjesmarici vidi se utjecaj rimskog korala a i svjetovne narodne pjesme. Svakojako je drago-

cjen prilog za razvoj naše pučke crkvene pjesme, na koji se mora obazirati i ugledati.

Iza «Pavlinske pjesmarice« dolazi na red važno vrelo po našu crkvenu popijevku a to je *„Cithara octochorda"*. Do nedavna se držalo općenito, da postoji samo jedna «Cithara« i to ona, koja je tiskana u Zagrebu kod Antuna Reinera g. 1757. Janko Barle istražujući ta vrela otkrio je, da su još 2 «Cithare« i to: Prva da je štampana u Beču 1701. kod Leopotda Voigta a izdana troškom velikog crkvenog mecene kanonika zagrebačkog Ivana Z n i k e. (Jedan primjerak toga iz danja ima naša sveučilišna biblioteka). Druga «Cithara« izašla je troškom kaptola zagrebačkoga g. 1723. takodjer u Beču kod Dominika Voigta. U glavnom se podudara sa prvom, samo je potpunija, ima napjeva, kojih u prvoj nema. Treću je «Citharu octochordu« izdala stolna crkva zagrebačka 1757. (Cantus sacri latino-croatici. 300 stranica). Dijeli se u osam dijelova otud naziv «octochorda« ili hrvatski «osmostruna».

Imam pri ruci «Citharu« iz g. 1757., dakle treće izdanje što ga je izdala «Alma et vetussima cathedralis ecclesia zagrabiensis.« U prvom su dijelu adventske pjesme, u drugom božićne, u trećem korizmene, zatim uskrsne, za razne nedjelje u godini, Marijanske, svetačke a u osmom mrtvačke. Uvijek su najprije latinske pjesme a onda hrvatske (croatico idiomate). Ima nekoliko i koralnih misa latinskih. Vrijednije latinske pjesme adventske harmonizirali su Josip Juratović, Vatroslav

Kolander i Franjo Kostanjevac i te se još uvijek pjevaju kod zornica u zagrebačkoj prvostolnici. Nekoje hrvatske pjesme harmonizirao je V j e n c e s l a v N o v a k, a neke ljepše i vrijednije prof. F r a n j o D u g a n i te je donesao glazbeni prilog Sv. Cecilije, kako se to poslije spominje.

Veliko blago naše crkvene pjesme leži u «Cithari«, pa ipak to je blago bilo dugo zakopano. Lijepe pjesme u njoj, koje su i duha crkvenog i karaktera narodnog, koje su dugo živjele u narodu, zametnuše se, potisnuše ih u kut i otvoriše mjesto pjesmama germanskim, tudjima, koje daleko zaostaju za dragocjenom baštinom, koju nam namriješe naši djedovi.

Čudim se, da naš muzikolog pokojni Franjo Kuhač nije upozorio našu javnost na to djelo. Ili nije znao za njega ili ga nije interesiralo, jer je zasjecalo u područje crkvene glazbe, kojom se on nije bavio i koju je slabo poznavao.

Prof. Skender F a b k o v i ć napisao je u «Napretku« g. 1873. br. 2. članak o «Cithari« u kom medju inim veli: «To vam je knjižurina 115 g. stara, koja se nemalo u svakoj hrvatskoj crkvi nalazi, ali za koju dan danas nitko već ne mari s dva veoma važna razloga. Prvi je taj, što je pisana uz latinski jezik kajkavskom hrvaštinom, pak tobože s toga već nema cijene a drugi je opet u tom, što ju danas skoro već nitko neumije čitat. (Pisana je koralnim notama). Jest vam to mili

učitelji i svećenici prava crkvena pjesmarica, jesu to gusle osmostrune sastavljene nepoznatim nam umnim mužem i vrućim rodoljubom hrvatskim a izdane 1757. troškom »Almae et vetustissimae cathedralis ecclesiae zagrabiensis«, tiskane pako u Zagrebu rečene godine slovima Antuna Reinera, inclyti Regni Croatiae typographi.

Na ovo važno djelo, koje se danas prezirnim okom motri, kano da je pepeljuga, ne pako dična i zakonita kćerka slavne stolne crkve zagrebačke, na djelo, u kom je nesamo pravo obilje nabožnih pjesama, uglašenih stilom koralnim, stilom prilagodjenim naravi pjesme hrvatske, obraćam ovimi retci pozornost i učitelja i svećenika hrvatskih u nadi da budemo u buduće spočitanjem pristupali k toj Cithari osmostrunoj, pak ju nekom slašću prizivati, da nam pomogne veličati Stvoritelja svijeta i zavjetnike naše«.

Fabkovićev glas ostao je glas vapijućeg u pustinji.

Na vrijednost »Cithare« upozorio je glazbeni svijet Čeh K. K o n r a d. On je napisao g. 1890. u »Vestnik kr. česke společnosti nauk« oveću raspravu pod naslovom: »Hymnologie staro charvàtska« Konrad kaže o napjevima u »Cithari«, da su nastali pod utjecajem rimskog korala i narodne svjetovne pjesme pa veli: »Napjevi koji su nikli iz korala ti su ozbiljniji. Koji su nastali pod utjecajem ili u duhu narodne pjesme, ti su mnogi življi, gipkiji, ti gladje teku. Protekli su ne samo iz glave već iz srca skladateljeva«.

Apel Fabkovićev slabo je djelovao na naše orguljaše i na naš kler. Ni upozorenje Konradovo na vrijednost »Cithare« nije nas oduševilo za našu starinu. Upravo je začudno, da je u nas bio tako velik nehaj za crkvenu popijevku. Istom »Sv. Cecilija« (1907.) počela je probijati led i pribavljati ugled tim starim pjesmama.

Naš literat i glazbenik pokojni V j e n c e s l a v N o v a k potaknut valjda Konradovom raspravom bacio se na studiju »Cithare«. Njega je »Cithara« tako oduševila, te je god. 1891. izdao knjižicu: »S t a r o h r v a t s k e c r k v e n e p o p i j e v k e«. Zanimiv je »Pripomenak« u toj knjižici, u kom Novak kaže: »U hrvatski puk unaša se crkvenih popijevaka, koje teško puštaju korjen dublje u narodu, jerbo su po zamisli i po sastavbi tudje, a ima ih dosta, u kojima — kad ih prosudjuješ kao umotvorine — nema iskre ni duha ni srca. Samo ono crkvenih popijevaka, što je niklo iz naroda na hrvatskom tlu, ne izumire nikako, nego se prenaša od koljena do koljena kao i materinska riječ. Kud sreća da se nije nikada našlo orguljaša, koji su znali za svakojake šarene vrpce i kitnjaste odorčice glazbenika malenoga duha. Pod njihovim nakitima i popravcima izdahnula je hrvatska crkvena popijevka svoju krasnu dušu, punu bogoduhe poezije i izrodila se onako nakazna, kako ju je čuti katkada u seoskim crkvama ili naći pisanu, pače tu i tamo naštampanu.«

Ovo je doista oštar sud ali istinit. Sramota je po naše narodno biće, po našu hrvatsku kulturu, da smo biserje svojih crkvenih pjesama bacili u prašinu i zaborav i dali mjesto tudjim, lošijim pjesama.

Vjenceslav Novak u spomenutoj knjižici izdao je 52 pjesme iz «Cithare«. On je napjeve ritmizovao, harmonizirao a nekojima i tekst prekrojio, samo da ih učini što pristupačnijima. Knjižicu šalje u svijet i preporučuje ju riječima izdavača «Cithare« (1757): «Neka se njome slavi Bog i prodiči narodnost hrvatska«. Te su pjesme pobudile slabi interes. Ljudi nijesu imali razumjevanja za te stare napjeve.

Iza «Cithare« nemamo dugo nikakvih kantuala, bar za sad nije poznato.

Josefinizam i germanska kultura ostaviše i po hrvatskim zemljama svoje tragove: Vjersko je čuvstvo znatno ohladilo, u crkvu se zavukla svjetovna glazba, hrvatska se riječ i pjesma sve više potisnula u kut. Stare naše crkvene popijevke hrvatskog i crkvenog duha umuknuše a mjesto njih dodjoše njemačke pjesme. Spočetka se gledalo poprijeko tu novotariju, napokon se poprimilo. Učinio se veliki grijeh na kulturi hrvatskog naroda.

Tako je hrvatska crkvena popijevka u 18. stoljeću tako reći izdahnula.

Došao je ilirski preporod. Narodna svijest počela se buditi. U tom pokretu pjesma je učinila svoje, igrala je važnu ulogu, doprinesla je veliki udio probudjenju narodne misli.

Nekoji od Iliraca baciše oko i na crkvenu popijevku. Osvrnut ću se sa par riječi i na taj rad. (Franjo Kuhač: «Ilirski glazbenici.« Izdala Matica Hrvatska 1893.) Od svih ilirskih skladatelja najznamenitija je u tom pogledu O. Fortunat Pintarić. (*1798. u Čakovcu, †1867. u Koprivnici.) Glazbu i orguljanje učio je kao mladi franjevački novic kod organiste stolne crkve zagrebačke Langera. Poslije ga je u sazvučju i kompoziciji podučavao Wiesner pl. Morgenstern. Stečene temelje glazbene nauke sam je dalje proširivao čitanjem dobrih knjiga i uz prirodjeni dar a i stečeno lijepo znanje Pintarić se dao na komponiranje crkvenih pjesama. Bio je sposoban organista, kako vele tradicije franjevačkog reda. Crkvenih pjesama uglazbio je on dosta mnogo i to: Misa latinskih i hrvatskih, graduala, offertora.

Kuhač donosi popis sviju Pintarovićevih skladba, kojih je velik broj.

G. 1852. dao se Pintarić na to, da sastavi jedan kantual crkvenih pjesama za puk. U tu je svrhu sabrao i preveo zgodne tekstove i uglazbio mnogo hrvatskih crkvenih pjesama. Djelo je dovršio kao gvardijan u Virovitici 1860. i nadjenuo mu je ime *„Crkvena lira"* te se obratio na hrvatskog mecenu biskupa Strossmayera s molbom, ne bi li on o svom trošku izdao to djelo. Strossmayer privoli, ali prigovori tekstu pjesama. Pintarić dade tekst popraviti učitelju koprivničkom Gjuri Estheru i priredi «Crkvenu liru« 1867. za tisak (17 kajdnih araka na 468 stranica) ali mu smrt

24. veljače 1867. pomrsi račune. Rukopis se izgubio. Na sreću imao ga je u prepisu ludbreški organista Antun Fržić, a Kuhač si je dao prepisati jedan egzemplar. Kuhač tvrdi o Pintariću ovo: »Crkvenog glazbotvorca Pintarića treba prosudjivati sa dvije strane: sa sa strane glazbotvorca, koji je uglazbavao hrvatske crkvene pjesme za puk i sa strane glazbotvorca figuralnih misa, fuga i preludija. Za prvoga t. j. za crkveno-pučkog komponistu, može se reći, da je bio tako sretne inspiracije, da će dugo ostati nedostiživ. Pučke njegove crkvene popijevke nisu plod glazbena zanatlije ili plod fantazije običnog fratarskog orguljaša, već izljev čistog pobožnog ushita, koji je pogodio hrvatski pučki glazbeni ton i ukus i duboko zavirio u dušu pobožnog nam puka. Manje su vrijedne figuralne mise . . . O Pintarićevim fugama i preludijima reći mi je, da se mogu glede koncepcije i strukture o bok staviti najboljim starijim orguljskim glazbotvorinama te vrsti. . . . Da je sreća htjela da dodje kojem vještaku u ruke ili da mu je moguće bilo naobraziti se u kojem konzervatoriju, Pintarić bi bio postao orguljaškim komponistom svjetskog glasa.« Ovako veli Kuhač o Pintariću. Nje gove mi pjesme nijesu poznate. Trebalo bi potražiti te pjesme, možda bi mogle vrijediti za preporod naše pučke crkvene popijevke.

Još je jedan Franjevac, koji se za ilirsko doba bavio sakupljanjem i uglazbivanjem crkvenih pučkih melodija, a to je bio O. M a r i j a n J a i ć. Rodio se u Brodu na Savi

1795. God 1812. stupi u Beču u franjevački red. Za svećenika je zaredjen 1818. i namješten u Vukovar. Imao je dara za glazbu, ali temeljite glazbene poduke nije imao. God. 1850. objelodanio je u Budimu hrvatski kantual s melodijama uz orguljsku pratnju pod naslovom: *„Napivi bogoljubnih crkvenih pisamah"*. — Ta se nalaze obredne pjesme, prevedene iz latinskog pozivajuć se na to: «da slavonski naš narod ima povlasticu od g. 1053. javnu sv. službu obdéržavati slavonski.« Mise i preludije uzeo je od tudjih glazbotvoraca a popijevke pučke sabrao je po Slavoniji, Bačkoj, Banatu. (Ima i njemačkih i madžarskih napjeva). Pjesme iz tog kantula mnogo se pjevaju po Slavoniji i njegova pjesmarica *„Vinac"* još je i danas tamo raširena. O. Jaić umro je u Budimskom samostanu 4. kolovoza 1858.

Ilirski pjesnik P a v a o S t o o s (1806.—1862.) bavio se i uglazbivanjem crkvenih pjesama. god. 1858. izdao je kao župnik Pokupski: *„Kitice cérkvenih pesamah s napevi"*. (Zagreb. Berzotiskom Karla Albrechta. 1858.) U djelu je napisao članak: «O cérkvenom pévanju,« («preštampan iz «Katoličkog lista» 1857. br. 42.), koji je zanimiv radi lijepih misli. U Stoosovoj knjižici nalazi se 13 pjesama sa napjevima. Sve je pjesme uglazbio Stoos. Kuhač veli: «Pjesme su izljev pobožne kršćanske duše. . Ritam im je originalan. Šteta da se nije razumio bolje u nauku o sazvučju.« — Jedna Stosova pjesma: *„O marijo, slatki su mi časi"* pjeva se još i **danas po našim crkvama.**

Za Josipa Juratovića (rodio se u Karlovcu 1796. Bio franjevac, poslije prebendar i regens kora katedrale zagrebačke † 1879.) kaže Kuhač, da je uglazbio crkvenih pjesama. Tvrde, da onaj lijepi «Miserere«, što se pjeva kod lamentacija po Hrvatskoj, potiče od njega.

Od svih Ilirskih glazbenika ponajveću vrijednost ima po našu pučku crkvenu pjesmu Pintarić. Možda će se moći njegov rad u pravom svjetlu prikazati. Uvjeren sam, da će naš marljivi redaktor «Sv. Cecilije» i na njega se osvrnuti.

Kasnije zbirke naših crkvenih pjesama tako n. pr ***„Napévi cérkvenih pésamah“***, što je po nalogu nadb. duhovnog stola u Zagrebu sastavio Gjuro Eisenhuth (Zagreb 1872.) nemaju već starijih pučkih crkvenih pjesama. Tu se već nalaze misne pjesme od Haydna (Pred Tobom o Bože kleči) Schuberta (Ah kud ću se uteći) i druge ponajviše njemačke pjesme. Nekoje je i sam Eisenhuth uglazbio. Ponajviše su tu napjevi za pjesmaricu «Sunčanica«, što ju je sastavio Balenović i Šic. Pjesme su te bile namijenjene puku i školi.

Ni Kindlein — Kolanderov «Kantual« (Zagreb 1895.) nije popravio stanja naše pučke crkvene pjesme. Orguljaši su dobili zgodan priručnik za obrede, za čim se vapilo. Dobili su i ogromnu zbirku pjesama namijenjenih hrvatskom puku ali na žalost sa malo hrvatskih i dobrih crkvenih pjesama. Da se obaziralo na Cecilijansku misao i rad

drugih naroda oko reforme pučke popijevke, to djelo bilo bi znatno koristilo našoj crkvenoj glazbi. I novije pjesmarice Vilka Novaka (* 1864 † 1918.) za naše srednje škole i te su prekinule sa tradicijom naše stare crkvene pjesme. U «Crkvenoj pjesmarici« za ženske škole (2 glasni zbor) što ju je priredio Vilko Novak a izdao Kugli u Zagrebu 1909., ima već nekoliko starih i novijih pjesama iz «Sv. Cecilije«. Vidi se, da je Novak počeo uvažavati Cecilijansko nastojanje.

God. 1892. izašla je «Crkvena pjesmarica za srednje škole«. Tu je ponukom direktora gimnazije zagrebačke Mirka Divkovića sastavio učitelj pjevanja Ivan Strnad. Šteta da je u Strnada bilo premalo spreme za takav rad.

Mnogo su skrivile padu naše crkvene pjesme naše škole, pučke i srednje, osobito ženske po sumostanima. One su nam «lifrale« njemačke pjesme sa kojekakovim sentimentalnim melodijama.

Gdjekoji kraj Hrvatske ipak je ostao vjeran tradiciji i sačuvao po koju staru hrvatsku crkvenu popijevku.

Vjenceslav Novak ovako je sudio g. 1889. naše crkvene pjesme u raspravi: ***„Crtice iz crkvene glazbe“*** (Preštampano iz izvješća kr. učiteljske škole u Zagrebu za šk. god. 1888.(9): «***Naše crkvene pjesmarice, izdane za školsku mladež, nemaju nikakove vrijednosti. Napjev, kojemu možeš mirne duše podmetnuti tekst svjetskog karaktera,***

nema u crkvi mjesta Te napjeve (s harmonijom najtrivijalnije vrsti) izhitrili su ljudi možda puni dobre volje, ali ljudi, koji nijesu znali, ili su u onom trenu zaboravili razmisliti, da je ljubav k Božanstvu druge naravi, nego ljubav k rodu, domovini, ljubovci i t. d. da je veselje kršćansko o božiću i uskrsu drugačije nego ono, kad se ljudi sastaju na odmoru u veselom društvu.“

Ovo su zlatne riječi, koje bi si trebali duboko upisati u srce naši orguljaši i svećenici, koji su odgovorni za crkveno pjevanje u svojoj crkvi. U istoj raspravi obazire se Novak na poznatu plesmu u čast Mariji »Marijo svibnja kraljice« pa veli za taj njemački napjev, da bi se toj melodiji moglo mirne duše podmetnuti ljubavno uzdisanje sentimeutalnog srca. Pa ipak taj napjev neprestano vlada u našim crkvama. Mi mislimo da ne može biti svibanjske pobožnosti bez te pjesme. Koliko boljih Marijanskih pjesama imamo u našim starim pjesmama, pa ipak žucamo se pjevati ih, dajemo prednost nevrijednim novotarijama. U toj raspravi tiče se Novak još jedne božične pjesme: *„Dješce nam se rodilo“* pa veli, napjev današnji posve se podudara sa pjesmom »Nikaj na svetu lepšega ni«. Zar nije imao pravo Novak izreći ovako oštar sud? Kad bi se uzele mnoge naše crkvene pjesme pod kritički nož, jako bi zlo prošle.

God. 1907. počimlje izlaziti »Sv. Cecilija« i ona navješta uskrsnuće hrvatske crkvene popijevke. Već prvi broj lista donaša

nekoliko starih korizmenih pjesama iz »Cithare« po harmonizaciji Duganovoj. »Sv. Cecilija« uzima si za program: »gojenje pučke crkvene pjesme« Toga programa list se vjerno i držao. Donesao je dosele lijepi broj starih pjesama (32 iz »Cithare« i »Pavlinske pjesmarice« a 2 Georgiceove) a i novijih narodnoga crkvenog duha namijenjenih puku, koje su skladali: Mirko Novak, O. Kamilo Kolb, F. pl. Lučić, Vinko Žganec, Rudolf Taclik, Zlatko Špoljar i drugi. Napredak se neki opaža. Tu i tamo čiste se skora trivijalne i strane pjesme te ustupaju mjesto starim našim napjevima. Doduše mnogi još uvijek gledaju sa nekim nepovjerenjem na »Sv. Ceciliju« i njezin glazbeni prilog.

God. 1911. izdao je Stjepan Hadrović, kanonik u Sarajevu i organista u stolnoj crkvi, crkvenu pjesmaricu za puk: »*Hossanna*«. Pjesmarica je razdijeljena u dva dijela. U prvom su pučke pjesme, u drugom liturgijski obredi. U pjesmarici je i »Priprava« (116 stranica), kojoj je svrha podučit narod u kajdama. Ima kratka uputa i u koral. Za par godina (1914.)izašla je i orguljaška pratnja za te napjeve. Hadrović je uložio mnogo truda i troška u to ogromno djelo. U zbirku je metnuo i svojih kompozicija. Ne može se poreći auktoru ni sprema ni dobra volja, ali ta pjesmarica boluje na staroj bolesti, kao i sve naše dosadanje. Mnoge pjesme ne odgovaraju duhu našeg naroda, a nebi sve izdržale ni glazbene kritike.

Klerici nadbiskupskog sjemeništa zagrebačkog slijedeći stope svojih prešasnika u radu književnom i glazbenom, hoteći doprinesti nešto preporodu naše crkvene pjesme, izdadoše pjesmaricu: »*Hrvatski korali*« ili hrvatske pučke crkvene pjesme. (Izdao »Vijenac« glazbeno društvo u nadb. sjem. zagrebačkom 1912. Cijena 60 f.) Ta je edicija obradovala hrvatske Cecilijance, jer je donesla na svijetlo stare naše napjeve. Nazvaše ih »korali«, jer su to stare naše pjesme, koje odišu i duhom crkvenim i hrvatskim narodnim. Pjesmarica služi za jednoglasno pjevanje. Uz napjev štampan je i cio tekst. Tekstove su priredili: dr. Valentin Čebušnik i prof. Ferdo Rožić. Šteta da nije cijeli tekst podmetnut pod napjev. U zbirci su 3 misne pjesme, 2 adventske, 7 božićnih, 4 korizmene 3 uskrsne, 1 spasovska, zatim još 21 razna pjesma, u k u p n o 41 p j e s m a. Iz »Cithare« ih je 35 a 3 je od novih skladatelje; O. K. Kolba, M. Novaka, F. Lučića i V. Žganca. Kod pjesmarice mnogo je radio tadanji bogoslov Vinko Žganec uz pripomoć prof. Franje Dugana.

»Hrvatske korale« pohvalila je naša javnost, istakla je vrijednost tiju pjesama, gdjegdje se uzelo te pjesme i u porabu (sjemenište, gdjekoji samostan) a inače ostalo je sve pri starom. Kad upitaš gdjekojeg orguljaša ili svećenika »zašto ne izvodite te stare naše pjesme« dobit ćeš češće odgovor »to su pjesme žalobne, narodu se ne svidjaju«. **Ovako govori onaj, koji stvar nerazumije.**

Naša stara hrvatska pučka crkvena pjesma mišljena je i gradjena u najviše slučajeva u starim tonovima (starim crkvenim prijemetima), koji su većinom tugaljiva karaktera. Nama su ti načini danas tudji, jer je naše uho priučeno na modernu ljestvicu, zato mi nemamo osjećanja za te pjesme.

Otud onda nepovoljni sudovi po te naše korale. Treba uvažit, da je to narodno, naše blago, pa ga valja cijenit. Karakter naše i svjetovne narodne pjesme jest većim dijelom tugaljiv. Starije narodne svjetovne pjesme gradjene su takodjer u tim načinima. U ostalom dobro primječuje V. Ž g a n e c (Sv. Cecilija 1914. str. 34.): »Gdje nijesu silom unešene nove crkvene pjesme, ondje narod još i danas pjeva u crkvi i u najsvečanijim zgodama pjesme u molu; crkvene koralne pjesme često i na najveće svetkovine izrazuju radost vjernika i u mekim ljestvicama. Ove činjenice potvrdjuju barem to, da je veselje moći izraziti u pjesmi i bez dura.«

Ravnajući učitelj M i l a n L a n g u Samoboru napisao je djelo »S a m o b o r, u kom je opisao život i običaje ovoga trgovišta. (Zagreb 1915. Preštanpano iz akademičkog »zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena«.) U toj ogromnoj knjizi od 1060 stranica nalazi se jedno poglavje: »Crkvene pjesme.« Tu je Lang pobilježio 30 crkvenih pjesama, koje se u Samoboru pjevaju, koje ili još nijesu štampane u našim pjesmaricama ili se pjevaju ovdje sa varijantama. Medju tim pjesmama nalazi se nekoliko lijepih starih

pjesama iz «Cithare«, koje se ovdje sa veseljem i zanosom pjevaju i zaslugom vrlog organiste samoborskog Stjepana Kraljevića neke budno u crkvi čuvaju.

Nakon svega rada «Sv. Cecilije« oko reforme naše pučke crkvene pjesme, nakon što su otkrita neka stara vrela, počeo se pobudjivati ipak neki veći interes za tu stvar. «Sv. Cecilija« počela je donositi i lijepih teoretskih rasprava o pučkim crkvenim pjesmama. Tako Božo Šimleša piše u Sv. Ceciliji 1915. svezak V. o tekstovima crkvenih pjesama. Medju inim veli Šimleša: Materija crkvenih pjesama jesu vjerske istine, zato treba paziti pjesnik da neiskrivi koji dogma ili mišljenje katoličke crkve. Tekst mora biti jednostavan, razumljiv. Svaka kitica mora biti logična cjelina. Čuvstvo treba biti jednake snage kroz sve kitice pjesme. Nije slobodno uplitati nove misli i prošnje, koje ne odgovaraju karakteru. Rima ili srok svakako je nužna, ali nije prvo svojstvo crkvene pjesme. Prvo svojstvo jesu lijepe misli, izražene prikladnim riječima na pjesnički način. Ritam treba da je lagan i proveden kroz cijelu pjesmu. Veliki su dakle zahtjevi, što se stavljaju na pjesnika, ako hoće ispjevati dobru crkvenu pjesmu za puk. Takav mora dobro poznavati narodnu poeziju crkvenu i svjetovnu, mora dobro znati liturgiju, razumjevati sv. misu i druge crkvene funkcije.

Ferdo Rožić napisao je raspravu: *„Akcentualni i kvantitetni ritam crkvenih pjesama"* u Sv. Ceciliji 1917. sv. II. Rožić nadopunjuje misli Simleše i pobliže govori o dužini i kratkoći slogova, o srokovima. Tvrdi da nesamo prva strofa pjesme, već i sve druge moraju biti kvantitetom slogova posve jednake prvoj strofi, nesamo u srokovima već i u svim strofama svih stihova! Navadja primjere i raščinja neke naše pjesme te ističe pogriješke.

O harmonizaciji pučkih crkvenih pjesama napisao je lijepi članak u Sv. Cec. god. 1914. sv. VI. Vinko Žganec. Žganec tvrdi da pratnja pučkih crkvenih pjesama treba biti jednostavna, naravna, logična. Dakako da se za ovo hoće potpuno znanje nauke o sazvučju, traži se poznavanje crkvene glazbe, ukus a i vještina, koja se postizava ako se čitaju uzorne stvari u tom pogledu. (N. pr. Bachovi korali).

Kod nas su velika zapreka širenju crkvenih pjesama medju puk tekstovi. Mi imademo sijaset molitvenika, svaki ima aprobaciju, a ipak tekstovi se pjesama razilaze. Tko je kušao podučavati u pjevanju mladež ili puk znade, koliko neprilike zadavaju ti razni molitvenici, ta raznolikost teksta. «Cecilijino društvo« predložilo je bilo prije nekoliko godina nadb. duhovnom stolu u Zagrebu odbor, koji bi imao cenzurirati pjesme i tekstove pjesama u molitvenicima. Koliko je poznato taj odbor još nije funkcionirao, a novi su molitvenici izlazili i dalje i dobivali aprobacije. Glede tih tekstova čeka «Cecilijinsko društvo«, velika zadaća kad bude uredjivalo crkvenu pjesmaricu za puk. Naši pjesnici

Vladimir Rožman i Ferdo Rožić pokazali su. lijepih uspjeha u tom pogledu, pa će trebati na njih računati kod toga.

God. 1914. u II. svesku «Sv. Cecilije« upravio je urednik Barle apel na orguljaše i svećenike, da šalju redakciji pučke crkvene pjesme, koje se u narodu pjevaju a nijesu štampom objelodanjene. Sličan apel upravio je narodni zastupnik Vjekoslav Spinčić (Sv. Cec. I. svez. 1916.) na svećenstvo i učiteljstvo po Istri i Dalmaciji, Nekoji su se trudbenici i odazvali pozivu i poslali redakciji «Sv. Cecilije« pjesama. Glazbeni prilog «Sv. Cec.« donesao je nekoliko pjesmica iz Istre, što ih je poslao Antun Zidarić. Da dobijemo vjerno ogledalo naše pučke crkvene pjesme trebali bi naši orguljaši i svećeuici po svim hrvatskim zemljama odazvati se ovom pozivu.

Vrlo zanimive su «Pjesme ugarskih Hrvata« (crkvene jačke), što ih je «Sv. Cecilija« donesla u V. i IV svesku svojih glazbenih priloga za g. 1917. Tekst je pjesama priredio Ferdo Rožić a harmonizirao ih je Franjo Dugan. (Upozorujemo na članak o tim pjesmama u «Sv. Cec.« 1917. str. 149—156. što ga je napisao Janko Barle.)

Zaslužni naši zagrebački klerici ne miruju. Njihov «Vijenac« izdaje početkom 1917.: «Hrvatsku crkvenu pjesmaricu.«Ta pjesmarica jest kao orguljaška pratnja pjesama iz «Hrvatskih korala« (izdanje istog društva iz g. 1912.) a ima i pjesama iz glazbenih priloga «Sv. Cecilije.«

Kod priredbe djela kumovao je prof. Dugan a tu je odmah i garancija za valjanost djela. Pjesmarica je došla u dobri čas. Poslužit će u velike našim orguljašima, jer imaju na okupu valjane pučke crkvene pjesme, koje bi imale zavladati u našim hrvatskim crkvama.

Tako se eto pomo pripravlja reformala naše hrvatske crkvene pjesme. Približavamo se idealu, za koji moramo svi raditi: *„Crkvena pjesmarica za hrvatski narod."* «Cecilijansko društvo« u Zagrebu čeka ta zadaća, da tu pjesmaricu uredi. Već god' 1914. predlaže lupoglavski župnik Ante Kolarić na skupštini društva Sv. Jeronima, da Jeronimsko društvo izda crkvenu pjesmaricn s kajdama za puk. God. 1916. moli na Sv. Jeronimskoj skupštini župnik iz Cirkvene Stjepan Mrakužić neka bi društvo pomoglo «Cecilijinom društvu« u tom nastojanju te bi zajednički izdali pjesmaricu. U «Danici«' da se preporuči Cec. dr. i naglasi svrha njegova. Prijedlog je prihvaćen u načelu. Reklo se, treba čekati bolje prilike, dok mine rat.

S edicijama sv. Jeronimskim pjesmarica bi se najbolje proširila u hrvatskom narodu. Tako su uradili i Slovenci. Društvo «sv. Mohorja« izdalo je crkvenu pjesmaricu «Sv. Cecilija« (2. sveska u dva navrata) pod redakcijom Antuna Foerstera. Radimo i mi marljivo na tom i pribirajmo materijal iz sviju hrvatskih krajeva, da nam pjesmarica bude naša dika i ponos.

Dr. Franjo Witt rekao je: «Crkva je škola umjetnosti za priprosta čovjeka.« Ako

narod ne čuje i ne pjeva u crkvi valjane i dostojne pjesme, to će se njega i tekako dojimati. To će djelovati na njegovo srce i dušu, na vjeru i ćudoredje.« Naš hrvatski narod prijatelj je pjesme. Ona mu je pratilica u svim prilikama šivota. Ona mu daje duševnu hranu. Pružimo mu dakle valjanu duševnu hranu. Nastaje novo doba, kad stresamo sa sebe tudjinski jaram, izbacimo iz naših hrvatskih crkvi i pjesmu tudjinsku!

